

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ ФРАНЦІЇ В КАЗАХСТАНІ: ПОГЛЯД З ДВАДЦЯТЬ ПЕРШОГО РОКУ XXI СТОЛІТТЯ*

Лиман Сергій Іванович

докт. істор. наук, професор,
професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
e-mail: s.lyman@karazin.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0371-7181>

Борзенкова Катерина Андріївна

студентка кафедри туристичного бізнесу та країнознавства,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
e-mail: ketrinb00@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-8803>

Після розпаду СРСР регіон Центральної Азії привертає значну увагу політиків та підприємців західних країн, зокрема Франції. Пріоритетом національних інтересів П'ятої Республіки в регіоні є налагодження політичних, економічних, культурних стосунків з найбільшою центральноазіатською державою Казахстаном. Метою статті є аналіз історії та сучасного стану французько-казахстанських відносин, дослідження всього комплексу інтересів Франції в Казахстані протягом 1991-2021 рр. Методи, які застосовувалися для досягнення мети дослідження : історико-порівняльний аналіз, систематизація та узагальнення, ретроспективний метод. У статті доведено, що за 30 років своєї незалежності Казахстан вибудовував відносини з Францією, дотримуючись основ свого традиційно багатовекторного зовнішньополітичного курсу, а Франція увесь цей час розглядала Казахстан як головний оплот регіональної стабільності та безпеки. Показником рівня відносин двох країн стало те, що Франція стала першою країною ЄС, з якою Казахстан у 2008 р. підписав «Договір про стратегічне партнерство», а у 2021 р. – «Дорожню карту економічного та інвестиційного співробітництва до 2030 року». Результати аналізу дослідження свідчать, що найбільш динамічно відносини двох країн розвиваються в економічній сфері, а ключові інтереси 170 французьких фірм пов'язані головним чином зі спільною розробкою великих нафтових, газових, а також уранових родовищ. Доведено, що пандемія COVID-19, яка негативно вплинула на світову економіку, призвела до значного падіння інвестиційної активності Франції в Казахстані. Інший чинник, який певним чином зніщує двосторонні відносини – тиск казахстанської влади на опозицію, факти порушення прав людини в Казахстані. Аналіз, викладений у пропонованій статті, вивчення позитивного та негативного досвіду цих двосторонніх відносин матиме значення для вироблення відповідних стратегій міжнародних взаємодій для інших пострадянських держав, зокрема України.

Ключові слова: Франція, Казахстан, міжнародні відносини, зовнішня політика, дипломатія, національні інтереси.

Постановка проблеми. Казахстан має вигідне геостратегічне розташування. Він знаходиться в центрі Євразії, є дев'ятою за площею країною у світі, найбільшою державою регіону Центральної Азії, межує з КНР, Росією, має протяжну берегову лінію на Каспійському морі, шельф якого багатий на нафтогазові родовища. З часу здобуття незалежності у 1991 р. країна послідовно втілює стратегію багатовекторної зовнішньої політики.

Після розпаду СРСР одна з найвпливовіших країн світу Франція, виходячи з власних інтересів, налагоджувала політичні та ділові контакти з кожною з пострадянських республік окремо. Республіка Казахстан (РК) з самого початку двосторонніх контактів розглядалася офіційним Парижем як реальний оплот стабільності у регіоні, особливо на тлі зростання загрози ісламського фундаменталізму, тероризму, боротьби з виробництвом наркотиків у Афганістані та його трафіком до

* **Cite as:** Lyman, S., Borzenkova, K. (2021). Political and Economic Interests of France in Kazakhstan: A View From the Twenty-First Year of the XXI Century, *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*. 14, 16-23. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-14-02>

Європи територією країн Центральної Азії. Інтереси Франції у Казахстані пов'язані також й з прагненням послабити енергозалежність Євросоюзу від Росії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі розглядалися лише окремі аспекти французько-казахстанських відносин. Головним чином автори привертати увагу до економічних інтересів Франції в регіоні. Значною мірою це пов'язано з тим, що саме у цій сфері відносини демократичної Франції та пострадянського Казахстану розвиваються особливо динамічно. Априорі головний внесок у розробку цієї тематики зробили казахстанські вчені. Серед авторів цих публікацій – Г. М. Смагулова та М. Бахмацька, стаття яких охоплює політичне та економічне співробітництво двох країн головним чином в 90-ті роки [1], К. Н. Макашева, яка зосередилася на питанні щодо стратегічного партнерства Франції та РК [2]. Казахстансько-французькі відносини в сфері культури та освіти досліджувала А. Е. Алауханова [3]. Щоправда публікації казахстанських авторів, створені кілька років тому, вже не відображають реальної картини сучасного стану французько-казахстанських відносин, формат, інтенсивність та зміст яких постійно змінюються під впливом глобальних, регіональних та національних чинників. Крім того, перебуваючи під певним тиском офіційної влади РК, казахстанські автори свідомо залишають поза уваги таке важливе питання двосторонніх відносин як критика офіційним Парижем та Європарламентом порушення в РК прав людини, зокрема політичних опозиціонерів. Контекстно деякі аспекти французько-казахстанського співробітництва відбиті в узагальнюючій статті П. Тимофєєва «Політика Франції на пострадянському просторі» [4]. В українській науці поки що відсутні спеціальні звернення до цієї проблематики як у форматі наукових статей, так й у навчальній літературі.

Джерелами для написання статті є тексти двосторонніх угод, статистичні показники, інтерв'ю послів Франції РК та РК у Франції тощо.

Метою пропонованої авторами статі є аналіз історії та сучасного стану французько-казахстанських відносин, дослідження всього комплексу інтересів Франції в Казахстані протягом 1991-2021 рр., тобто першого тридцятиріччя існування РК в умовах політичної незалежності. Вивчення позитивного та негативного досвіду цих двосторонніх відносин матиме значення для вироблення відповідних стратегій міжнародних взаємодій для інших пострадянських держав, зокрема України.

Виклад основного матеріалу. 16 грудня 2021 р. Казахстан відзначає 30-річчя Дня незалежності. Складний процес її будівництва супроводжувався виробленням основ

багатовекторного зовнішньополітичного курсу, головних пріоритетів співпраці з провідними країнами світу, серед яких особливе місце традиційно займає Франція.

Однією з перших країн світу Франція 7 січня 1992 р. визнала незалежність РК, а вже через кілька днів 25 січня між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини [2]. Оскільки розпад СРСР спричинив те, що на території Казахстану залишилися військові об'єкти з ядерною зброєю, майбутній без'ядерний статус Казахстану активно обговорювався країнами - членами ядерного клубу. Серед інших членів цього клубу Франція надала Казахстану гарантії безпеки у разі його відмови від ядерної зброї.

Під час візиту Президента РК Н. Назарбаєва до Парижа 23 вересня 1992 р. було підписано «Договір про дружбу, взаєморозуміння та співробітництво між Республікою Казахстан та Французькою Республікою» [5]. Документ передбачав подальше вдосконалення правової основи двосторонніх відносин. У Договорі наголошувалося, що міністри закордонних справ двох країн зустрічаються не менше одного разу на рік, а додатком та структурною частиною цього Договору став «Протокол про економічне співробітництво між Урядами двох країн» [5]. Цей важливий міжнародно-правовий документ заклав основи двосторонніх відносин та охоплював усі сторони співробітництва у різних галузях [1]. Договір сприймався в обох країнах як успіх європейського вектора зовнішньої політики Казахстану та водночас показник зацікавленості Франції у подальшому зміцненні відносин із РК.

Водночас в історіографії існує думка про те, що у 1990-ті – на початку 2000-х років «Париж не мав суттєвих інтересів у регіоні», а основними факторами, які «зумовили зростання уваги Парижа до центральноазійських республік у 2000-х роках, були два – військово-стратегічний та енергетичний» [4]. У першому випадку йшлося про участь французьких військ у складі Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані (ISAF) для чого були потрібні плацдарми та військові бази у регіоні. У другому випадку – про прагнення послабити енергозалежність Євросоюзу від Росії, знайти нові джерела енергоресурсів та нові шляхи їх доставки до Європи [4]. Цей афганський фактор певним чином продовжував зусилля Франції як країни ЄС з середини 1990-х років у боротьбі з виробництвом та розповсюдженням наркотиків, значна частина яких потрапляла до Європи територією республік Центральної Азії.

Початком наступного якісно нового етапу відносин двох країн стало підписання в 2008 р. в Астані – Декларації про стратегічне партнерство та в Парижі – Договору про стратегічне партнерство між РК та Францією [6]. Свідченням високого рівня

взаємної довіри сторін слід вважати, що Франція стала першою країною ЄС, з якою Казахстан підписав договір такого формату. Вже за два роки після цього відбулося перше засідання Комісії «Назарбаєв-Саркозі» [2].

Ця динаміка в основному зберігається й у наш час. Як заявив у квітні 2021 р. посол РК у Парижі Ж. Галієв, «Сьогодні Казахстан є єдиним стратегічним партнером Франції у Центрально-Азіатському регіоні» [7]. У липні 2021 р. посол Франції в РК Д. Канес про нинішній стан відносин з РК висловився так: «Республіка є для нас ключовим партнером з усіх питань регіональної безпеки та стабільності» [8].

У той же час, хоча колишній президент М. Назарбаєв п'ять разів здійснював візити до Франції, третім за рахунком і останнім за часом візитом у відповідь став дводенний візит до РК у 2014 р. тодішнього французького президента Ф. Олланда. За минулі після цього сім років, тобто майже за повний термін правління Е. Макрона, гарант Конституції П'ятої республіки жодного разу не відвідав РК.

У сфері двосторонніх відносин найдинамічніша складова – економічна. У Казахстані діє від 112 до 140 [9], а, за деякими даними, 170 [7] французьких фірм та підприємств із спільним французьким капіталом. Серед них такі відомі як нафтогазова «Тоталь» (четверта у світі за обсягом видобутку вуглеводнів), лідер атомної промисловості Франції «Орано», автомобільний гігант «Пежо», продовольча компанія «Данон», виробник залізничного транспорту «Альстом» тощо. Для порівняння, у сусідньому Узбекистані з майже вдвічі більшим населенням у 2021 році діяло лише 44 підприємства за участю французького капіталу, напрями діяльності яких – будівництво, туризм, сільське господарство [10].

В економічній сфері інтереси Франції в Казахстані пов'язані насамперед зі спільною розробкою нафтових та газових родовищ РК [1]. Основний вектор такої співпраці – участь французького бізнесу у освоєнні великого шельфового нафтогазового родовища «Кашаган» у північній частині Каспійського моря. Частка участі у проекті французької фірми «Тоталь» – 16,8%. Казахстанська нафта традиційно вважалася у Франції привабливою не лише в економічному форматі. Ще 2002 р. з метою диверсифікувати європейський ринок нафти зовнішньополітичний комітет французького парламенту запропонував зробити Казахстан постійним постачальником нафти до Франції. Тоді ж у 2002 р. для вирішення цього питання в Алмати відкрили Казахстансько-французький центр нафти [1].

Певну активність французький бізнес виявляє до родовищ урану [11]. За його запасами РК посідає друге місце у світі, а з видобутку – перше. Це пов'язано з присутністю

в цій стратегічній сфері французького бізнесу. Видобування урану в Казахстані спільно з «Казатомпромом» здійснює французька компанія «Framatome» (до 2018 р. мала назву «Areva NP»).

Вуглеводні та уран становлять головний інтерес для французького бізнесу в Казахстані. Однак прикладами співпраці у високотехнологічних галузях є діяльність у Нур-Султані спільного франко-казахстанського підприємства Ghalam LLP, яке бере участь у міжнародних проектах зі створення космічних супутників, зокрема супутника дистанційного зондування Землі. У 2021 р. це підприємство під час свого візиту до РК відвідала представницька делегація французького Інституту вищих досліджень національної оборони (IHEDN) [12]. Ця французька делегація вела переговори з керівниками аерокосмічної промисловості Казахстану та відвідала відомий у всьому світі космодром Байконур.

Співробітництво в космічній галузі між АТ «НК «Казахстан Гаріш Сапарі» та французькою компанією EADS Astrium передбачає створення складально-випробувального комплексу космічних апаратів в Астані [13]. З метою спільного виробництва телекомунікаційних систем розвивається промислове та технологічне партнерство «Казахстан Інжиніринг» та французької «Thalès» (прикладом його є участь «Thalès» у створенні казахстанського супутника зв'язку KazSat3). «Казахстан Інжиніринг» та «Eurocopter» налагодили партнерські відносини для розвитку гелікоптеробудування в Казахстані.

Як й інші пострадянські країни, Казахстан для успішного соціально-економічного розвитку потребує іноземних інвестицій. Із залученням іноземних інвестицій у регіоні Центральної Азії Казахстан є лідером і посідає друге місце у СНД після Росії [14]. Традиційно активна тут і Франція. У РК представлені її найбільші банки – «БНП Паріба», «Сосьєте Женераль» та ін [2]. З метою поглиблення співробітництва у галузі торгового обміну та інвестицій у 2008 р. було підписано Угоду між урядами Казахстану та Франції про створення Казахстансько-французької ділової ради. Цей консультативно-дорадчий орган мав сприяти підвищенню ефективності двосторонніх економічних відносин та посиленню інвестиційної привабливості двох країн [15].

Казахстансько-французька ділова рада в цілому впоралася зі своїм завданням. До поширення пандемії на кінець березня 2019 року обсяг французьких інвестицій у Казахстан склав 13,8 млрд дол. США, 97% яких припадало на гірничодобувну промисловість, насамперед нафтогазовий сектор. Пандемія COVID-19 негативно вплинула на світову економіку. Це призвело до падіння інвестиційної активності у всьому світі, зокрема у регіоні Центральної Азії.

Ще однією негативною складовою, яка здатна змінити інвестиційну привабливість Казахстану, стало коливання нафтових цін. Загальний приплив прямих іноземних інвестицій скоротився у 2020 році на 30%. Проте у 2020 р. Франція інвестувала в економіку РК 700 млн. доларів [14], хоча й посідає за цим показником лише 7 місце після Нідерландів, США, Швейцарії, Росії, КНР, Великобританії, Бельгії. Для порівняння, у 2014 р. Франція була третім інвестором у Казахстані після Нідерландів та США, і 7 років тому прямі інвестиції Франції в Казахстан становили 9,4 мільярда євро [9]. Уповільнення темпів інвестування Франції в економіку РК у порівнянні з іншими країнами очевидно. Тому потребують уточнення дані МЗС Казахстану про те, що у 2021 р. французькі капіталовкладення в економіку країни становлять понад 16 млрд. доларів [7].

Останні за часом статистичні дані, що розкривають динаміку двосторонніх економічних відносин у 2020 – першій третині 2021 р., представив у своєму інтерв'ю посол Франції у РК Д. Канесс: «У 2020 році французький експорт до Казахстану був досить динамічним – 594 млн. євро, зростання на 40,3% порівняно із 2019-м. Цей показник пов'язаний із постачанням транспортних засобів. Але наш імпорт різко скоротився і становив 1,6 млрд. доларів. Зменшення на 50,4% відбулося через падіння цін на вуглеводні та зниження світового попиту. За перші 4 місяці 2021-го ми спостерігаємо різке зростання імпорту з Казахстану – 886 млн. євро, це плюс 106% порівняно з аналогічним періодом 2020 року, спричинене зростанням цін на вуглеводні та відновленням світової економіки. Проте наш експорт скоротився (140 млн. євро, мінус 30,2%) після виняткового 2020 року з погляду продажу транспортних засобів» [8].

Офіційний Нур-Султан вважає досить динамічними й двосторонні контакти у сфері культури. Вони розвиваються на основі підписаної ще 1993 р. Угоди про співпрацю в галузі культури та мистецтва [16]. Двосторонні культурні зв'язки набули нового імпульсу після відкриття з 2004 р. спочатку в Алмати, а потім й в інших великих містах РК представництва відомого у всьому світі культурно-освітнього агентства «Французький альянс». Це агентство сприяє популяризації франкофонної культури, зокрема вивченню французької мови, проявом чого стало відкриття у 2014 р. в Алмати філії найвідомішого у світі університету Франції – Сорбони [3]. Іншим франко-казахстанським вищим навчальним закладом в Алмати став освітній та дослідницький Центр «Енергетика» [8].

Водночас Франція серед інших країн ЄС традиційно критикує Казахстан за тиск офіційної влади на опозицію. Так, ухвалення

11 лютого 2021 р. Європарламентом нової резолюції про порушення прав людини в Казахстані стало можливим внаслідок її підтримки низкою депутатів від Франції. Підпункт W2 містить заклик Європарламенту до Уряду Казахстану «зняти політично мотивовані звинувачення та покласти край усім формам довільних затримань, репресалій та переслідувань щодо правозахисників, релігійних організацій, організацій громадянського суспільства, профспілок, журналістів та політичних опозиційних рухів, а також дозволити людям вільно висловлювати політичні, релігійні та інші погляди» [17].

Посольство Франції в Казахстані з 2008 р. знаходиться в новій столиці Астані (з 2019 р. – Нур-Султані) і постійно бере участь у подальшій активізації двосторонніх відносин. В останні тижні 2021 р. однією з таких знакових зустрічей стала листопадова зустріч посла Д. Канесса з головою Мажилісу Парламенту Казахстану Н. Нігматулінін [18]. Однак, незважаючи на заявлені наміри розвивати різні сфери економічної взаємодії, а також охорону здоров'я та освіти, сторони фактично зізналися, що «дуже успішною» залишається співпраця в енергетичному та транспортному секторах [18]. Це певною мірою дисонує з оптимістичним баченням ситуації на початку пандемії COVID-19. Наприклад, як наголосив під час зустрічі в з п'ятьма послами країн Центральної Азії в Парижі у 2019 р. французький державний секретар Ж.-Б. Лемуан «Франція має намір посилити свою економічну, культурну та наукову присутність у Центральній Азії» [19]. Хоча цього реального посилення за 2 роки фактично не відбулося, Франція в Центральній Азії й надалі віддає першість Казахстану.

Останньою за часом великою франко-казахстанською угодою стало підписання 13 травня 2021 р. у Нур-Султані спільної дорожньої карти економічного та інвестиційного співробітництва до 2030 року. Як зазначив у ході візиту до РК міністр-делегат з питань зовнішньої торгівлі та економічної привабливості при міністрі Європи та закордонних справ Франції Ф. Рієстер, «даний документ, ініційований Президентом Франції Емманюелем Макроном, ознаменує новий етап двостороннього стратегічного партнерства і стане потужним імпульсом розвитку двосторонніх зв'язків» [20]. Наскільки це буде реально покаже майбутнє. Проте певний оптимізм може бути пов'язаний не лише зі змістом документу, а й з тим, що у роботі з підготовки даного документа брали участь як дипломати, так і ділові кола, зокрема Асоціація французьких підприємців MEDEF. Привертає увагу також той факт, що в переліку областей промисловості, в яких успішно взаємодіє французький та казахстанський бізнес, Ф. Рієстер назвав не тільки «видобувну

енергетику», а й «авіацію, будівництво залізничного обладнання та космічну сферу» [20]. Цілоком очевидно, що саме ці галузі будуть пріоритетними у двосторонніх економічних відносинах на найближче десятиліття.

Висновки. Таким чином, після розпаду СРСР регіон Центральної Азії привертає значну увагу політиків та підприємців Франції, а пріоритетом національних інтересів П'ятої Республіки в регіоні є налагодження політичних, економічних, культурних стосунків з найбільшою центральноазіатською державою Казахстаном. За 30 років незалежності (1991-2021 рр.) Казахстан вибудовував відносини з Францією, дотримуючись основ свого традиційно багатовекторного зовнішньополітичного курсу, а Франція увесь цей час розглядала Казахстан як головний оплот регіональної стабільності та безпеки. Показником рівня відносин двох країн стало те, що Франція стала першою країною ЄС, з якою Казахстан у 2008 р. підписав «Договір про стратегічне партнерство», а у 2021 р. –

«Дорожню карту економічного та інвестиційного співробітництва до 2030 року». Найбільш динамічно відносини двох країн розвиваються в економічній сфері. У Казахстані діє до 170 французьких фірм та підприємств із спільним французьким капіталом, а ділові інтереси Франції в Казахстані пов'язані, насамперед, із спільною розробкою великих родовищ нафтових та газових, а також уранових родовищ. Пандемія COVID-19, яка негативно вплинула на світову економіку, призвела до значного падіння інвестиційної активності Франції в Казахстані. Інший чинник, який певним чином зіпсує двосторонні відносини – факти порушення прав людини в Казахстані, на які постійно реагують в ЄС. Зміст статті дозволить з'ясувати, які позитивні наслідки можуть мати довгострокові економічні відносини демократичної Франції та пострадянського Казахстану, коли критика тиску казахстанської влади на опозицію не заважає плідній взаємодії двох країн у галузі промисловості та культури.

POLITICAL AND ECONOMIC INTERESTS OF FRANCE IN KAZAKHSTAN: A VIEW FROM THE TWENTY-FIRST YEAR OF THE XXI CENTURY

Serhii Lyman, doctor of history sciences, professor. V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: s.lyman@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0371-7181>

Katerina Borzenkova, student. V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: ketrinb00@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-8803>

After the collapse of the USSR, the region of Central Asia attracted a lot of attention from politicians and entrepreneurs of Western countries, including France. The priority of the national interests of the Fifth Republic in the region is the establishment of political, economic, cultural relations with the largest Central Asian state, Kazakhstan. The purpose of the article is to analyze the history and current state of French-Kazakh relations, to study the entire complex of French interests in Kazakhstan during 1991-2021. The article proves that over the 30 years of its independence, Kazakhstan has built relations with France, observing the foundations of its traditionally multi-vector foreign policy, and France has all this time considered Kazakhstan as the main bulwark of regional stability and security. An indicator of the level of relations between the two countries was that France became the first EU country with which Kazakhstan signed a Strategic Partnership Agreement in 2008, and in 2021 - the Roadmap for Economic and Investment Cooperation until 2030. The results of the analysis of the study indicate that the most dynamic relations between the two countries are developing in the economic sphere, and the key interests of 170 French companies are mainly associated with the joint development of large oil, gas and uranium fields. It has been proven that the COVID-19 pandemic, which negatively affected the global economy, led to a significant drop in French investment activity in Kazakhstan. Another factor that will spoil bilateral relations is the pressure of the Kazakh authorities on the opposition, facts of human rights violations in Kazakhstan. The analysis presented in this article, the study of the positive and negative experience of these bilateral relations will be important for the development of appropriate strategies of international interaction for other post-Soviet countries, in particular, Ukraine.

Key words: France, Kazakhstan, international relations, foreign policy, diplomacy, national interests.

ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ ФРАНЦИИ В КАЗАХСТАНЕ : ВЗГЛЯД ИЗ ДВАДЦАТЬ ПЕРВОГО ГОДА XXI ВЕКА

Лиман Сергей Иванович, доктор ист. наук, профессор. Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: s.lyman@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0371-7181>

Борзенкова Екатерина Андреевна, студентка. Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: ketrinb00@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-8803>

После распада СССР регион Центральной Азии привлекает большое внимание политиков и предпринимателей западных стран, в том числе Франции. Приоритетом национальных интересов Пятой

Республики в регионе является налаживание политических, экономических, культурных отношений с крупнейшим центральноазиатским государством Казахстаном. Целью статьи является анализ истории и современного состояния француско-казахстанских отношений, исследование всего комплекса интересов Франции в Казахстане на протяжении 1991-2021 гг. Методы, применявшиеся для достижения целей исследования: историко-сравнительный анализ, систематизация и обобщение, ретроспективный метод. В статье подчеркивается, что за 30 лет своей независимости Казахстан выстраивал отношения с Францией, придерживаясь основ своего традиционно многовекторного внешнеполитического курса, а Франция все это время рассматривала Казахстан как главный оплот региональной стабильности и безопасности. Показателем уровня отношений двух стран стало то, что Франция стала первой страной ЕС, с которой Казахстан в 2008 г. подписал Договор о стратегическом партнерстве, а в 2021 г. – Дорожную карту экономического и инвестиционного сотрудничества до 2030 года. Результаты анализа исследования свидетельствуют, что наиболее динамично отношения двух стран развиваются в экономической сфере, а ключевые интересы 170 французских фирм связаны главным образом с совместной разработкой крупных нефтяных, газовых и урановых месторождений. Доказано, что пандемия COVID-19, негативно повлиявшая на мировую экономику, привела к значительному падению инвестиционной активности Франции в Казахстане. Другой фактор, который негативно влияет на двусторонние отношения – давление казахстанской власти на оппозицию, факты нарушения прав человека в Казахстане. Анализ, изложенный в данной статье, изучение положительного и негативного опыта этих двусторонних отношений будет иметь значение для выработки соответствующих стратегий международных взаимодействий для других постсоветских государств, в частности, Украины.

Ключевые слова: Франция, Казахстан, международные отношения, внешняя политика, дипломатия, национальные интересы.

Література

1. Смагулова Г. М., Бахмацкая М. Казахстанско-французское сотрудничество на современном этапе: 90-е годы XX - начало XXI вв. *Вестник Карагандинского государственного университета*. 2010. URL: <https://articlekz.com/article/5652>
2. Макашева К. Н. Казахстан-Франция: к вопросу о стратегическом партнерстве в XXI веке. *Электронный научный журнал «edu.e-history.kz»*. 2017. № 2(10). URL: <https://edu.e-history.kz/ru/publications/view/676>;
3. Алауханова А. Е. Казахстанско-Французские отношения в сфере культуры и образования. *Вестник Казахского национального педагогического университета*. 2014. URL: <https://articlekz.com/article/19266>
4. Тимофеев П. Политика Франции на постсоветском пространстве. *Современная Европа*. 2013. № 2. С. 86–100. URL: http://www.sov-europe.ru/images/pdf/2013/2-2013/timofeev_2-13.pdf
5. Договор о дружбе, взаимопонимании и сотрудничестве между Республикой Казахстан и Французской Республикой от 23 сентября 1992 года. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1015088;
6. Договор о стратегическом партнерстве между Республикой Казахстан и Французской республикой. URL: <http://egov.kz/cms/ru/law/list/Z100000265>
7. Посол Жан Галиев: Партнерство не измеряется только в денежном эквиваленте. *Деловой Казахстан*. 2021. №15 (762). URL: <https://kz.ambafrance.org/Interv-yu-Posla-Francii-v-gazete-Delovoj-Kazahstan>
8. Посол Дидье Канесс: Казахстан – ведущий экономический партнер Франции в регионе. *Казахстанская правда*. 2021. 21 июля. URL: <https://www.kazpravda.kz/news/30-let-nezavisimosti/posol-dide-kaness-kazahstan--vedushchii-ekonomicheskii-partner-frantsii-v-regione>
9. Каукенов А. Французский альянс Казахстана: экономическая дипломатия в действии. *Интернет-газета Zona kz*. 2018. 30 марта. URL: <https://zonakz.net/2018/03/30/francuzskij-alyans-kazakhstan-ekonomicheskaya-diplomatiya-v-dejstvii/>
10. Подписаны документы по реализации французских инвестпроектов в Узбекистане. *Газета. Uz*. 2021. 11 мая. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2021/05/11/france-commission/>
11. Макашева К.Н., Жунисбекова А.А. Казахстанско-французские отношения на современном этапе. *Вестник Казахского национального университета*. 2015. URL: <https://articlekz.com/article/16673>
12. Визит делегации Института высших исследований национальной обороны (IHEDN) в Казахстан. URL: <https://kz.ambafrance.org/Vizit-delegacii-Instituta-vysshih-issledovanij-nacional-noj-oborony-IHEDN-v>
13. АО «Казахстан Гарыш Сапары» и французская компания EADS Astrium подписали меморандум о стратегическом партнерстве. *Kazakhstan Business Magazine*. URL: <http://investkz.com/articles/6130.html>
14. Кубаева Г. Прямые иностранные инвестиции в Казахстане в 2020 году: структура и динамика. *SABAR*. 2021. URL: <https://cabar.asia/ru/pryamye-inostrannye-investitsii-v-kazahstane-v-2020-godu-struktura-i-dinamika>
15. Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Французской Республики о создании Казахстанско-французского делового совета от 11 июня 2008 года. URL: <https://online.zakon.kz>
16. Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Французской Республики в области культуры и искусства. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1015093

17. Резолюция Европейского парламента о ситуации с правами человека в Казахстане (2021/2544 (RSP)). URL: https://bureau.kz/monitoring_2/mejdunarodnye_otchety_2/rezolyucziya-evropejskogo-parlamenta-12-02-21/
18. Встреча Посла Франции в Казахстане с председателем Мажилиса Парламента Республики Казахстан (10 ноября 2021 года). URL: <https://kz.ambafrance.org/Vstrecha-Posla-Francii-v-Kazahstane-s-predsedatelem-Mazhilisa-Parlamenta>
19. Франция / Центральная Азия: встреча государственного секретаря Жан-Батиста Лемуана с пятью послами стран Центральной Азии (4 ноября 2019 года). URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/dossiers-rays/ouzbekistan/evenements/article/france-asie-centrale-rencontre-du-secretaire-d-etat-jean-baptiste-lemoune-avec>
20. Казахстан и Франция подписали дорожную карту сотрудничества до 2030 г. URL: https://forbes.kz/news/2021/05/13/newsid_249737

References

1. Smagulova G. M., Bakhmatskaya M. (2010). Kazakhstansko-frantsuzskoe sotrudnichestvo na sovremennom etape: 90-e gody XX - nachalo XXI vv. [Kazakh-French cooperation at the present stage: 90s of XX - beginning of XXI centuries.] *Vestnik Karagandinskogo gosudarstvennogo universiteta*. URL: <https://articlekz.com/article/5652>
2. Makasheva K. N. (2017). Kazakhstan-Franciya: k voprosu o strategicheskom partnerstve v HKHI veke [Kazakhstan-France: on the issue of strategic partnership in the XXI century] *Elektronnyj nauchnyj zhurnal «edu.e-history.kz»*, № 2(10). URL: <https://edu.e-history.kz/ru/publications/view/676>;
3. Alauhanova A. E. (2014). Kazakhstansko-Francuzskie otnosheniya v sfere kul'tury i obrazovaniya [Kazakh-French relations in the field of culture and education] *Vestnik Kazahskogo nacional'nogo pedagogicheskogo universiteta*. URL: <https://articlekz.com/article/19266>
4. Timofeev P. (2013). Politika Francii na postsovet'skom prostranstve [France's policy in the post-Soviet space] *Sovremennaya Evropa*, № 2, pp. 86 – 100. URL: http://www.sov-europe.ru/images/pdf/2013/2-2013/timofeev_2-13.pdf
5. Dogovor o družbe, vzaimoponimanii i sotrudnichestve mezhdu Respublikoj Kazahstan i Francuzskoj Respublikoj ot 23 sentyabrya 1992 goda [Agreement on friendship, understanding and cooperation between the Republic of Kazakhstan and the French Republic of September 23, 1992]. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1015088;
6. Dogovor o strategicheskom partnerstve mezhdu Respublikoj Kazahstan i Francuzskoj respublikoj [Strategic partnership agreement between the Republic of Kazakhstan and the French Republic]. URL: <http://egov.kz/cms/ru/law/list/Z100000265>
7. Posol ZHan Galiev: Partnerstvo ne izmeryaetsya tol'ko v denezhnom ekvivalente [Ambassador Zhan Galiev: Partnership is not measured only in monetary terms] (2021). *Delovoj Kazahstan*. №15 (762). URL: <https://kz.ambafrance.org/Interv-yu-Posla-Francii-v-gazete-Delovoj-Kazahstan>
8. Posol Did'e Kaness: Kazahstan – vedushchij ekonomicheskij partner Francii v regione [Ambassador Didier Caness: Kazakhstan is France's leading economic partner in the region] (2021). *Kazahstanskaya Pravda*, July 21. URL: <https://www.kazpravda.kz/news/30-let-nezavisimosti/posol-dide-kaness-kazahstan--vedushchii-ekonomicheskii-partner-frantsii-v-regione>
9. Kaukenov A. (2018). Francuzskij al'yans Kazahstana: ekonomicheskaya diplomatiya v dejstvii [French Alliance of Kazakhstan: Economic Diplomacy in Action] *Internet-gazeta Zona kz.*, March 30. URL: <https://zonakz.net/2018/03/30/francuzskij-alyans-kazahstana-ekonomicheskaya-diplomatiya-v-dejstvii/>
10. Podpisany dokumenty po realizacii francuzskih investproektov v Uzbekistane. [Documents were signed on the implementation of French investment projects in Uzbekistan.] (2021). *Gazeta. Uz*, May 11. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2021/05/11/france-commission/>
11. Makasheva K. N., Zhunisbekova A. A. (2015). Kazakhstansko-francuzskie otnosheniya na sovremennom etape [Kazakh-French relations at the present stage] *Vestnik Kazahskogo nacional'nogo universiteta*. URL: <https://articlekz.com/article/16673>
12. Vizit delegacii Instituta vysshih issledovanij nacional'noj oborony (IHEDN) v Kazahstan [Visit of the delegation of the Institute for Advanced Study of National Defense (IHEDN) to Kazakhstan]. URL: <https://kz.ambafrance.org/Vizit-delegacii-Instituta-vysshih-issledovanij-nacional-noj-oborony-IHEDN-v>
13. AO «Kazahstan Garysh Sapary» i francuzskaya kompaniya EADS Astrium podpisali memorandum o strategicheskom partnerstve [Joint Stock Company "Kazakhstan Garysh Sapary" and the French company EADS Astrium signed a memorandum of strategic partnership] (2018) *Kazahstan Business Magazine*. URL: <http://investkz.com/articles/6130.html>
14. Kubaeva G. (2021). Pryamyje inostrannye investicii v Kazahstane v 2020 godu: struktura i dinamika [Foreign direct investment in Kazakhstan in 2020: structure and dynamics] *CABAR*. URL: <https://cabar.asia/ru/pryamyje-inostrannye-investitsii-v-kazahstane-v-2020-godu-struktura-i-dinamika>
15. Soglashenie mezhdu Pravitel'stvom Respubliki Kazahstan i Pravitel'stvom Francuzskoj Respubliki o sozdanii Kazakhstansko-francuzskogo delovogo soveta ot 11 iyunya 2008 goda [Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the French Republic on the establishment of the Kazakh-French Business Council dated June 11, 2008]. URL: <https://online.zakon.kz>

16. Soglashenie mezhdru Pravitel'stvom Respubliki Kazahstan i Pravitel'stvom Francuzskoj Respubliki v oblasti kul'tury i iskusstva [Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the French Republic in the field of culture and art]. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1015093

17. Rezolyuciya Evropejskogo parlamenta o situacii s pravami cheloveka v Kazahstane (2021/2544 (RSP)) [Resolution of the European Parliament on the human rights situation in Kazakhstan (2021/2544 (RSP))]. URL: https://bureau.kz/monitoring_2/mejdunarodnye_otchety_2/rezolyuciya-evropejskogo-parlamenta-12-02-21/

18. Vstrecha Posla Francii v Kazahstane s predsedatelem Mazhilisa Parlamenta Respubliki Kazahstan (10 noyabrya 2021 goda) [Meeting of the Ambassador of France to Kazakhstan with the Chairman of the Mazhilis of the Parliament of the Republic of Kazakhstan (November 10, 2021)]. URL: <https://kz.ambafrance.org/Vstrecha-Posla-Francii-v-Kazahstane-s-predsedatelem-Mazhilisa-Parlamenta>

19. Franciya / Central'naya Aziya: vstrecha gosudarstvennogo sekretarya Zhan-Batista Lemuana s pyat'yu poslami stran Central'noj Azii (4 noyabrya 2019 goda) [France / Central Asia: Meeting of Secretary of State Jean-Baptiste Lemoine with five ambassadors of the Central Asian countries (4 November 2019)]. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/dossiers-pays/ouzbekistan/evenements/article/france-asie-centrale-rencontre-du-secretaire-d-etat-jean-baptiste-lemoine-avec>

20. Kazahstan i Franciya podpisali dorozhnuyu kartu sotrudnichestva do 2030 g. [Kazakhstan and France signed a roadmap for cooperation until 2030]. URL: https://forbes.kz/news/2021/05/13/newsid_249737

Стаття надійшла до редакції 12 листопада 2021 р.

Стаття рекомендована до друку 12 грудня 2021 р.